Frónesis

Revista de les lletres, les arts i les ciències

CENTRE D'ENSENYAMENT
SECUNDARI JOAN MARAGALL

Guifré, 300

08912 Badalona

Número LVI - Desembre 2022

INDEX

Sumari 3

Lletres i Pensament

Vida, pensament i llegat d'Immanuel Kant 5

La novel·la anglesa d'aventures 6

Els orígens del pensament hebreu: Filó d'Alexandria 9

Art i Ciències Socials

La maçoneria en el cinema 14

Ciències, Ecologia i Tecnologia

Isaac Asimov: ciència, ficció i divulgació 15

El valor de les matemàtiques gregues 18

Biografies i Entrevistes

Henri Bergson: ciència, temps i duració 21

La narrativa breu de Rudyard Kipling 23

Esports

L'origen dels Mundials de Futbol 27

La Copa Korác de Bàsquet 29

Existeix 'l'ADN Barça' ? 31

SUMARI

Per al darrer número de l'any, *Frònesis* presenta una novetat important: una nova secció anomenada 'Esports', que a partir d'ara passarà a formar part dels continguts habituals de la revista. Una història dels mundials de futbol, un repàs a la Copa Korac de bàsquet i un resum del treball de recerca de l'Àlex Rodríguez i l'Eric Monclús sobre l'ADN Barça són els primers articles esportius dels quals podreu gaudir a *Frónesis*. Per la seva banda, la secció 'Lletres i pensament' compta amb un interessant article de Mario Gutiérrez sobre Immanuel Kant; un altre sobre la novel·la anglesa i un darrer sobre el pensament jueu, amb la figura destacada del neoplatònic Filó d'Alexandria.

La secció 'Art i ciències socials' ens proposa un repàs a les diferents aparicions en el cinema, de forma més o menys explícites, de les anomenades “societats secretes” lligades, especialment, a la maçoneria. En l’apartat de ‘Ciències, salut i ecologia’ comptem amb un suggerent article sobre l'escriptor, novel·lista i divulgador de la ciència Isaac Asimov. En aquesta mateixa secció, acompanyant la figura de l'escriptor rus-americà, hi trobem un segon article científic que tracta sobre la figura d'Eudoxo i les matemàtiques abstractes. Finalment, la secció ‘Biografies i entrevistes’ ens acosta les personalitats del filòsof francès Henri Bergson i del narrador britànic Rudyard Kipling, dos talents que sens dubte val la pena conèixer. A la portada, una instantània de l'univers visible falicitada els darrers mesos per l'agència d'informació Europa Press.

Què tingueu una bona lectura nadalenca!

***

Lletres i Pensament

Immanuel Kant (1724-1804), filòsof alemany

VIDA, PENSAMENT i LLEGAT D'IMMANUEL KANT

Mario Gutiérrez

Immanuel Kant va néixer a Könisberg –l'actual Kalinigrad–, ciutat de Prúsia (alemanya) que no va abandonar en cap moment al llarg de tota la seva vida, el 22 d'abril de 1724. Educat en la confessió pietista, a l'edat de setze anys va ingressar en la universitat local. Deixeble de Martin Knutzer, va introduir-se en la filosofia racionalista de George Wilhelm Leibniz i de Christian Wolf, i va interessar-se per les ciències naturals i la nova física impulsada per Isaac Newton. Home de caràcter afable i amb una gran capacitat per comprendre idees abstractes, va dedicar pràcticament tota la seva vida a adquirir i aprofundir en el coneixement.

Un cop es va doctorar a la Universitat de Königsberg a l'edat de trenta-un anys, Immanuel Kant va exercir com a professor de Lògica i Metafísica. Seguint l'estela de Leibniz i Newton, Kant va interessar-se per l'Astronomia i la Cosmologia, formulant una hipòtesi nebular sobre l'origen de l'Univers, hipòtesi que no està gaire allunyada de les actuals teories sobre la formació del sistema solar; però la lectura del *Tractat de la naturalesa humana*, de David Hume, el va fer «despertar del somni dogmàtic», en paraules del filòsof alemany. Aquesta actitud va traduir-se en l'inici d'una etapa crítica, que es va materialitzar en tres obres: *Crítica de la raó pura*, *Crítica de la raó pràctica* i *Crítica del judici*. La primera té com objectiu establir els límits del coneixement científic; la segona s'ocupa de l'àmbit de la moral; i la tercera és una reflexió sobre les fonts i les derivacions de l'estètica i la teoria de l'art.

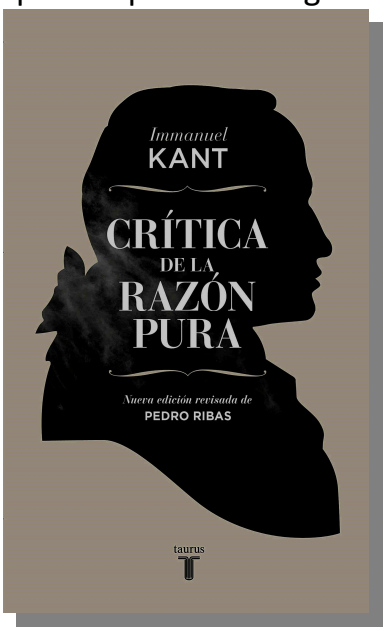

Els hàbits quotidians d'Immanuel Kant han passat a la història com a paradigma d'una vida metòdica i, fins i tot, rutinària. Totes les tardes feia un passeig a les cinc en punt, de tal manera que la gent del poble, quan el veien passar, posaven el seu rellotge en l'hora exacta. L'única excepció va ser el dia que va despistar-se degut a que va quedar enlluernat per la lectura de l'*Emili*, de Jean-Jacques Rousseau, un suggerent tractat sobre l'educació i la naturalesa de l'ésser humà publicat pel filòsof francès l'any 1762.

Segons Kant, si no coneixem el funcionament de la raó humana no tindrem cap possibilitat de determinar com hem d'actuar i de viure. Ni els corrents empiristes ni els racionalistes tenen la "solució màgica" per als problemes del coneixement humà; però una investigació crítica d'ambdós corrents pot ser de gran ajut a l'hora d'establir l'origen i els límits d'aquest coneixement. La raó humana ha de definir les formes correctes d'actuar, i per això el filòsof de Königsbert formula les dues versions principals de "l'Argument Ontològic": 1/ «Actua de forma tal que la teva acció pugui esdevenir una llei universal»; 2/ «Actua de forma tal que un ésser humà sigui sempre un fi en sí mateix, i mai un mitjà per obtenir una altra cosa».

Així mateix, les funcions principals de la raó humana van ser sintetitzades per Kant en tres preguntes, que a la vegada poden ser resumides en una quarta: 1/ «Què puc saber?» (Teoria del Coneixement); 2/ «Què he de fer?» (Ètica); 3/ «Què puc esperar?» (Metafísica); i 4/ «Què és l'ésser humà?» (Antropologia). Aquest és el gran llegat d'Immanuel Kant: una profunda exploració del coneixement humà i dels seus àmbits d'actuació, des de la física i la cosmologia fins a l'ètica i l'epistemologia.

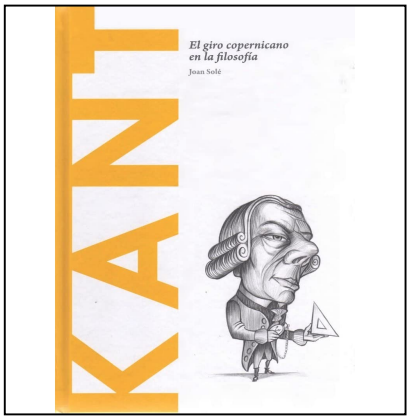

Bibliografia.- SOLÉ, Joan: *Kant: el giro copernicano en la filosofía.* Madrid: Emse Edapp, 2015.

LA NOVEL·LA ANGLESA D'AVENTURES

María Zamora

Els relats d'aventures van viure la seva edat d'or a Anglaterra en el període que va de la segona meitat del segle XIX fins els anys trenta del segle XX, l'època enomenada "d'entreguerres". Van ser un bon grapat els escriptors britànics que, provinents d'altres gèneres literaris com la poesia o la novel·la naturalista, van apropar-se al relat aventurer en bona part degut a la gran acceptació que aquest va tenir entre el públic, qui s'apropava a la seva lectura ja fos en format de llibre o en les revistes divulgatives que els publicaven per entregues, habitualment amb periodicitat semanal o quinzenal.

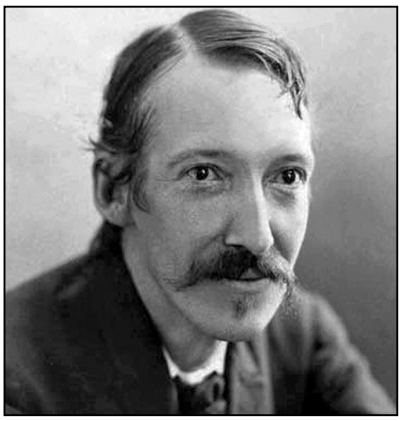

Robert Louis Stevenson (Edimburg, 1850 - Samoa, 1894) és, probablement, l'escriptor més conegut en aquesta línia, gràcies a textos com *L'illa del tresor* (1883), *L'estrany cas del dr. Jeckill i mr. Hyde* (1886) –dues de les principals del gènere–, *La fletxa negra* (1888) i *El senyor de Ballantrae* (1888). Davant l'aparició de la novel·la naturalista i psicològica, Stevenson va popularitzar els relats d'aventures en els que és la pròpia personalitat dels protagonistes la que dibuixa l'acció. L'estil d'Stevenson, elegant i sobri, va influir poderosament en molt escriptors i escriptores posteriors.

Henry Rider Haggard (Brandeham, 1856 – Londres, 1925) va ser contemporani d'Stevenson i va assolir, al igual que ell, una gran popularitat. Alguns crítics van pretendre encasellar-lo com escriptor per a la infància, però relats com *Clarejar* (1884), *Les mines del Rei Salomó* (1885), *Les aventures d'Allan Quatermain* (1887) o *La filla de Moctezuma* (1893) van demostrar que Rider Haggard va ser un dels millors novel·listes del gènere d'aventures.

Arthur Conan Doyle (Edimburgo, 1859 - Crowborough, 1930), així mateix contemporani d'Stevenson i de Rider Haggard, és probablement l'escriptor més popular en el gènere detectivesc, tot i que també va conrear el relat d'aventures. Alguns títols rellevants, al marge de les populars *Aventures de Sherlock Holmes*, són: *El misteri de Cloomber* (1888), *Les gestes del brigadier Gerard* (1896), *Sir Nigel* (1906) o la cèlebre *El món perdut* (1927). Amic personal de Rudyard Kipling, les possibles influències mútues van concretar-se en un estil pausat, a l'hora que intrigant, capaç de despertar en el lector un interês creixent a mesura que avança el relat, fins arribar a un clímax final en el que l'enginy sempre brilla d'una forma especial.

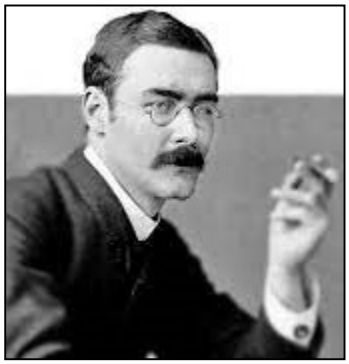

Joseph Rudyard Kipling (Mumbai, Índia, 1865 – Londres, 1936), premi Nobel de Literatura en 1907, és, probablement, el millor escriptor del període i un dels millors novel·listes en llengua anglesa. Autor d'obres tan significatives com *La marca de la bèstia* (1890), *Gunga Din* (1892), *El llibre de la selva* (1894) o *Capitans intrèpits* (1896). Ambientats en l'Índia segons l'entenia un membre de la colònia anglesa políticament dominant, són relats redactats en un estil enèrgic i directe, que mostra una notable creativitat i una inusual habilitat per implicar al lector o lectora en la narració.

En definitiva, la novel·la d'aventures anglesa compta, doncs, amb un excepcional plantell d'escritors, entre els quals Robert Louis Stevenson, Henry Rider Haggard, sir Arthur Conan Doyle i Rudyard Kipling són les figures més rellevants i representatives. Adaptats al cinema en multitut de versions, *L'illa del tresor*, *Les mines del rei Salomó*, *Les aventures de Sherlock Holmes* o *El llibre de la selva* ja formen part, per mèrits propis, del imaginari col·lectiu.

***

Bibliografia.- PUJALS, Esteban: *Historia de la literatura inglesa.* Madrid: Gredos, 1988.

ELS ORÍGENS DEL PENSAMENT HEBREU: FILÓ D'ALEXANDRIA

Jordi Puigdomènech

El Neoplatonisme és un corrent filosòfic que s'inicia al segle III amb l'obra de l'egipci d'origen grec, Plotí. Abans, al segle IV a.C., Plató havia distingit l'existència de dos móns, l'intel·ligible o món de les Idees, i el sensible o món natural, aquest darrer edificat com una còpia imperfecta del món Ideal. Aquest esquema ha servit d'inspiració per a molts autors posteriors, tant en l'àmbit de la literatura com en el de l'art en general, i pràcticament en totes les èpoques, com és el cas de les germanes Wachowski al recrear l'univers del film *Matrix* (1999). Per damunt de les Idees, com Idea suprema i principi primer de la realitat, Plató havia ubicat la Idea del Bé, que en la pel·lícula de les Wachowski s'encarna en la figura de Neo, "L'escollit". El Bé, la Veritat, la Justícia i la Bellesa són les arrels, els principis primers de la recta activitat humana que l'heroi fa valdre per damunt de qualsevol altra consideració.

L'obra del jueu neoplatònic Filó d'Alexandria va ser d'una enorme transcendència històrica. La realitat suprema o primer principi de la realitat és, per Filó, la divinitat, el Yahveh de Moisés, que s'identifica així mateix amb el Bé platònic. El món material o sensible no procedeix directament de la ment de Déu, segons Filó d'Alexandria, d'acord amb el principi de les realitats intermèdies que serveixen de pont entre el món perfecte, Ideal, i el món creat o material. De Déu prové immediatament el *Logos*, la raó, l'ordre –que el Cristianisme identificarà amb Jesucrist–; i és en el *Logos* on hi habiten les Idees o models per a les coses materials que constitueixen l'entorn en el que residim els humans. Com diu l'Evangeli: «En el principi era el *Logos*. Tot va ser fet per ell i sense ell no s'hauria fet res del que es va fer». El vincle, doncs, entre el Judaisme i el Platonisme té en Filó la principal font de referència, així com al segle XII l'aristotelisme la tindria en la figura de Moisés Maimònides.

El principal punt de discrepància, però, entre el pensament hebreu i els corrents platònic i neoplatònic rau en la teoria de la reencarnació, eix central per als sistemes de Plató i Filó d'Alexandria, i pràcticament residual en el cas de la religió jueva, malgrat que hi hagin referències en alguns fragments de la Càbala. Platònics i neoplatònics defensaven la idea de què l'univers és etern, i que l'ànima humana preexisteix al naixement del cos i sobreviu més enllà de la mort d'aquest, abans de reencarnar-se en un nou cos completant el cicle de la metempsicosi o transmigració de l'ànima humana. Segons Plató, calen un miler de reencarnacions abans de què l'ànima pugui arribar a purificar-se del tot i alliberar-se, per tant, del cicle que la lliga al món material. El Judaisme, en canvi, proposa la creació del món per part de Yahveh a partir del no-res. És a dir, per als hebreus l'univers no és etern, sinó creat; al igual de l'ànima humana, que és generada simultàniament amb el cos, malgrat que no desapareix pas amb la mort d'aquest.

***

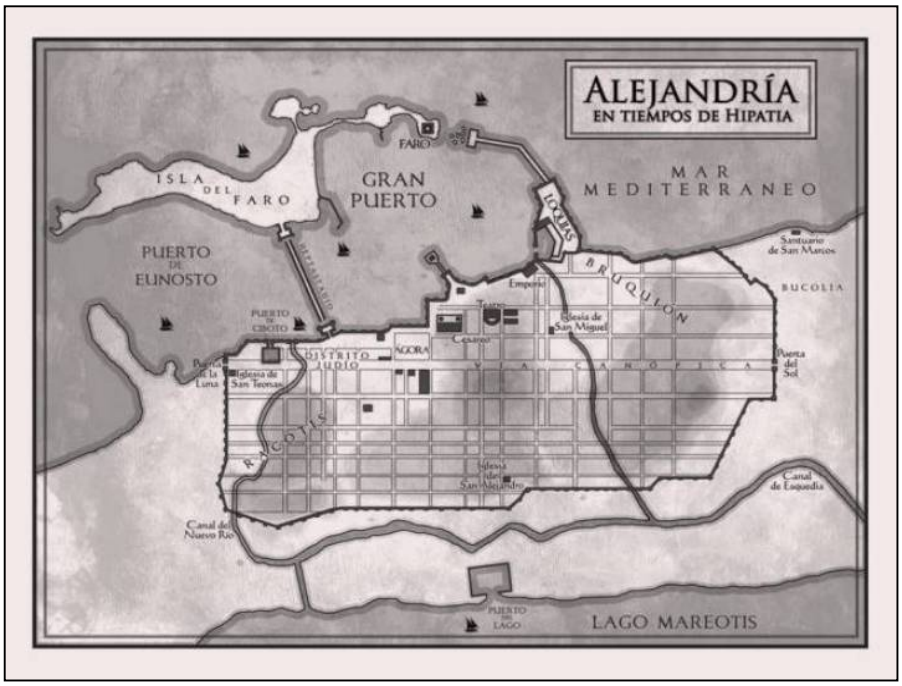

Art i Ciències Socials

Detall de “La primavera”, de Sandro Botticelli

LA MAÇONERIA EN EL CINEMA

Arnau Pavlovic

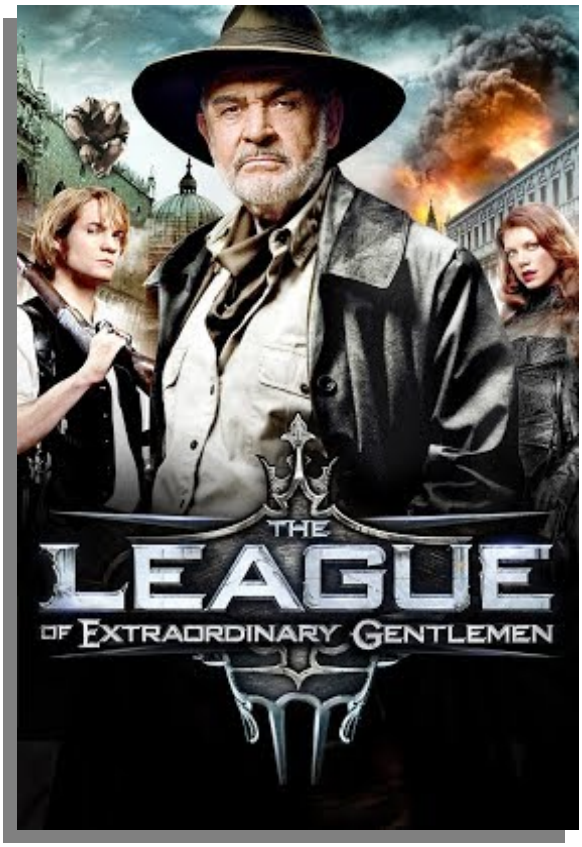

La història del cinema compta amb moltes pel·lícules en les que apareixen símbols maçònics. Des del film *Sons of the desert* (1933), de la parella de còmics Stan Laurel i Oliver Hardy, fins *The League of Extraordinary Gentlemen* (2003), un dels referents de l'univers dels superherois de DC Comics, són moltes les pel·lícules en què la maçoneria hi apareix com tema principal o secundari. En algunes d'elles es presentada com una organització secreta amb afany delictiu i conspirador, mentre que en altres s'exalten algunes de les seves virtuts i ideals polítics i humanístics. En la majoria de films, però, tan sols hi apareixen referències puntuals o al·usions tangencials al fenomen maçònic.

A *National Treasure* (2004), pel·lícula protagonitzada per Nicolas Cage i Diane Kruger, produïda per Jerry Bruckheimer i dirigida per John Turteltaub, el nom i cognom del protagonista de la història, Benjamin Franklin Gates, coincideix –i no pas en va– amb el de l'inventor, polític i filòsof maçó Benjamin Franklin. Nicolas Cage segueix les pistes que van deixar els Pares Fundadors sobre el parador d'un tresor ocult, experimentant tota mena de riscos i aventures extremes. A *The Man Who Would Be King* (1975), del director John Huston i protagonitzada per Sean Connery i Michael Caine, els protagonistes són maçons, i hi ha diverses picades d'ullet a la simbologia maçònica pràcticament al llarg de tot el metratge.

Altres films en els que hi apareixen diferents expressions o referències maçòniques –directes o indirectes– són *The Searchers* (1956), un dels més populars westerns del mestre John Ford; *Murder by Decret* (1979), una insòlita aventura del famós detectiu Sherlock Holmes dirigida per Bob Clark i protagonitzada per Christopher Plummer, James Mason i David Hemmings;, el curiós thriller *Aracnofobia* (1990), un entretingut film d'intriga i terror produit per Steven Spielberg; *Big Fish* (2003), de Tim Burton, amb nombroses al·lusions a les lògies i amb aparició de símbols maçònics; i per últim, farem esment d'un film molt especial, que ha estat interpretat tot ell com una metàfora en clau d'ironia dels principis i valors de la maçoneria: *Being There* (1979), de Hal Ashby, una de les darreres pel·lícules del grac actor britànic Peter Sellers.

Ciències, Salut i Ecologia

ISAAC ASIMOV: CIÈNCIA, FICCIÓ i DIVULGACIÓ

Nèstor Brugués

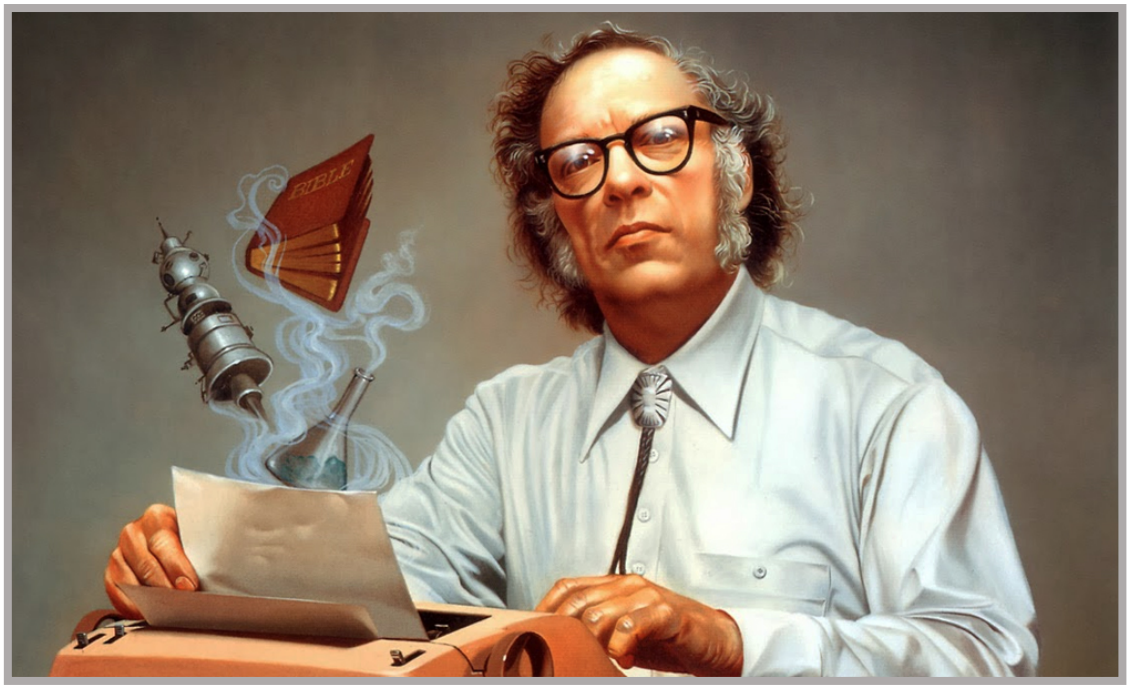

Isaac Iúdovitx Asimov va néixer a Petrovichi, Smoliensk (URSS), l'any 1920. Fill d'una família jueva, Asimov va ser el primogènit del matrimoni format per Judah Asimov i Anna Rachel Berman, que van emigrar a Nova York quan el petit Isaac tenia tres anys. Alguns historiadors de la literatura fixen erròniament el seu naixement el dia 4 d'octubre del 1919, data que figura en el Registre Civil; però desconeixen en el fet que la mare va modificar aquesta data anys després del seu naixement, amb el propòsit que el seu fill pogués ingressar a l'escola pública un any abans del que li corresponia per l'edat. En acabar la secundària Asimov va ingressar a la universitat novaiorquesa de Columbia el 1935, i al cap de quatre anys ja havia aconseguit el títol de Llicenciat en Química. A continuació va cursar Ciències i Arts, i va doctorar-se en Filosofia. Contravenint la intenció dels seus pares, que esperaven que es dediqués a la medicina des de la seva vessant com a químic, Asimov va decidir que el seu futur professional passava pel cultiu de la literatura, professió que va conrear fins la seva mort, l'any 1992.

Escriptor prolífic –té més de cinc-cents títols publicats– i gran divulgador, l'obra d'Asimov en el gènere de la ciència ficció ha gaudit d'una gran popularitat pel difícil equilibri que aconsegueix entre l'estil, la ficció literària i l'àmbit de la ciència i la tecnologia. Continuador d'una línia iniciada pels autors clàssics del gènere, com Julio Verne i Herbert George Wells, i orientat en ocasions vers les visions distòpiques més característiques del segle XX –Aldous Huxley, George Orwell, Ray Bradbury–, l'any 1939 Asimov va començar a publicar contes de ciència ficció a les revistes especialitzades, esdevenint en pocs anys el principal representant de la branca tecnològica de la literatura de ciència ficció, en què la visió del món futur i de les noves formes d'organització social es basa en premisses de caràcter científic –més o menys futuristes– i en els avenços tecnològics corresponents.

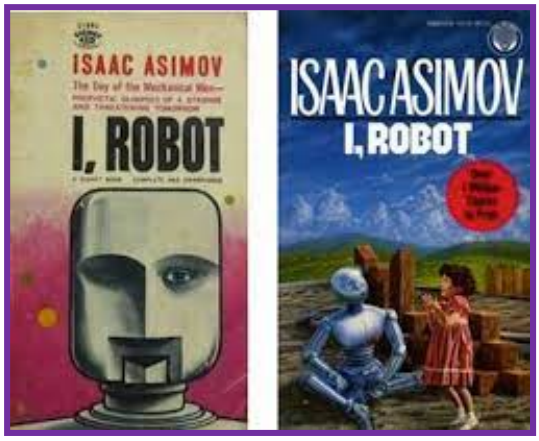

En els seus relats de robots recollits als recopilatoris "*I, Robot*" (1950) i "*The Rest of the Robots*" (1964), Isaac Asimov va fixar per a la posteritat les tres lleis de la robòtica, que determinen que el robot restarà en tot moment al servei de l'ésser humà. Malgrat que en alguns relats pugui existir la primera impressió de què algun robot pretén violar alguna de les tres lleis, finalment s'acaba descobrint que això succeeix per tal d'un interès superior, per salvar la Humanitat. Però mentre els robots evolucionen cap a un model androide d'intel·ligència i lucidesa moral superiors a les dels homes, aquests, moguts pels seus impulsos egoistes, coven una profunda hostilitat cap a ells.

En aquesta darrera novel·la, "*The Rest of the Robots*", és especialment afortunada la descripció de la societat terrestre que viu sota voltes d'acer subterrànies i en condicions pràcticament de misèria, en comparació amb els planetes supercivilitzats dels quals depèn. De l'any 1972 és la publicació del conte "*The Gods Themselves*", suggerent relat que presenta els memorables

habitants d'un univers paral·lel al nostre; es tracta d'un món de consistència fluida, els habitants del qual conviuen formant tríades.

Malgrat la popularitat que van proporcionar-li els relats de ciència-ficció, una de les millors obres d'Isaac Asimov no pertany al gènere. Es tracta de "*Past, Present and Future*" (1987), una col·lecció de seixanta-sis assajos on l'escriptor nord-americà projecta en el temps la seva visió del món, centrant-se especialment en quatre temes: el risc d'una guerra nuclear, la degradació del planeta, l'exploració espacial i la revolució informàtica. El caràcter visionari d'Asimov, fonamentat en un acurada anàlisi històrica, queda palès en qüestions com la predicció de la profunda transformació social que havien de comportar els dispositius informàtics –mòbils, ordinadors–, així com el fet que bona part de la informació i la història de la cultura estiguessin disponibles per a tothom en el context d'una xarxa global. El mèrit d'aquesta visió del futur és que quan Asimov va redactar alguns d'aquests assajos, entre les dècades de 1950 i 1970, Internet ni tan sols no existia.

Bibliografia.- ASIMOV, Isaac: *Pasado, presente, futuro.* Barcelona: Plaza y Janés, 1989.

***

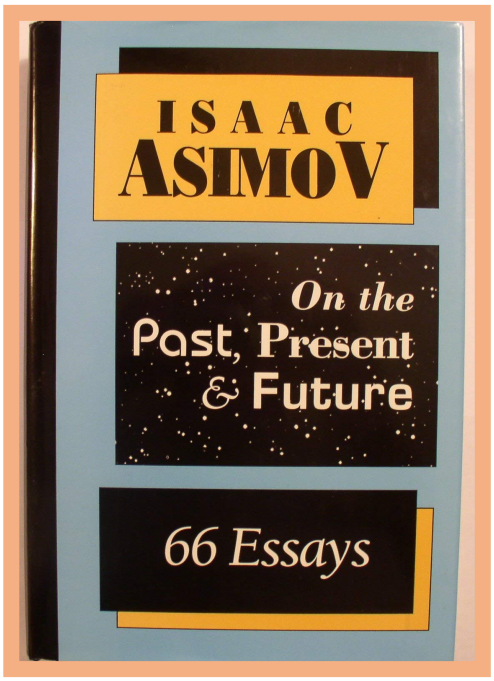

EL VALOR DE LES MATEMÀTIQUES GREGUES

Laura Miranda

L'antiga civilització hel·lenística no només va aconseguir importants èxits en l'àmbit de les matemàtiques, sinó que a més va servir en bona mesura de referència pel que seria la revolució científica dels segles XVI i XVII. La mecànica constitueix un camp on es va poder aplicar amb èxit la manera matemàtica d'abordar els problemes tal i com, d'alguna manera, ja havien suggerit alguns dels grans pensadors grecs, com Pitàgores o Euclides.

Pitàgores, veritable pioner a l'hora de descobrir que la realitat està estructurada segons un ordre de tipus matemàtic i geomètric, havia aplicat la geometria a la dilucidació de la "raó" dels intervals musicals, mentre que Eudoxo va orientar aquesta disciplica cap a la representació espacial dels moviments dels astres. No obstant això, va ser al camp de la mecànica on un sistema físic manipulable es va veure sotmès per primera vegada amb efectivitat al mètode matemàtic, constituint un model per a altres processos de matematitzar àrees de la naturalesa.

En primer lloc, és important adonar-se que tots aquests desenvolupaments –que inclouen a més l'òptica, la pneumàtica, l'astronomia, la música o la geografia– eren considerats com a capítols de les ciències matemàtiques, diferents de la física o filosofia natural, molt més àmplia i complexa, però menys precisa i exacta. La filosofia natural s'ocupava de les causes i l'ordre final del cosmos, mentre que les matemàtiques s'ocupaven de trobar els principis plausibles –hipòtesis– a partir dels quals derivar els fenòmens coneguts, sistematitzant així deductivament un camp d'estudi.

També és important adonar-se'n de què els camps abordables matemàticament van començar a augmentar en aquest període, una

tendència que no ha deixat de manifestar-se en moltes disciplines científiques des de llavors. Pel que fa a la comprensió del veritable paper que les matemàtiques abstractes han jugat en el desenvolupament de la física i la ciència moderna, és fonamental conèixer els *Elements* d'Euclides, la seva estructura els procediments dels que fa ús el matemàtic grec a l'hora d'establir les proposicions, procediments que amb el temps es van convertir en un model de rigor deductiu –d'aquí l'expressió *More geometrico*, emprada per Baruch Spinoza amb sentit deductiu en la seva *Ètica*–. En realitat no cal conèixer les proposicions dels tretze llibres d'Euclides per a ser conscients del valor d'aquesta obra per al procés d'entendre matemàticament la realitat, però sí que cal comprendre com era el procediment axiomàtic informal utilitzat, per la qual cosa si es fa necessària una lectura amb atenció alguns dels teoremes i problemes senzills que es demostren al principi del tractat.

Bibliografia.- SOLÍS, C. & SELLÉS, M.: *Historia General de la Ciencia.* Madrid: Espasa-Calpe, 2013.

***

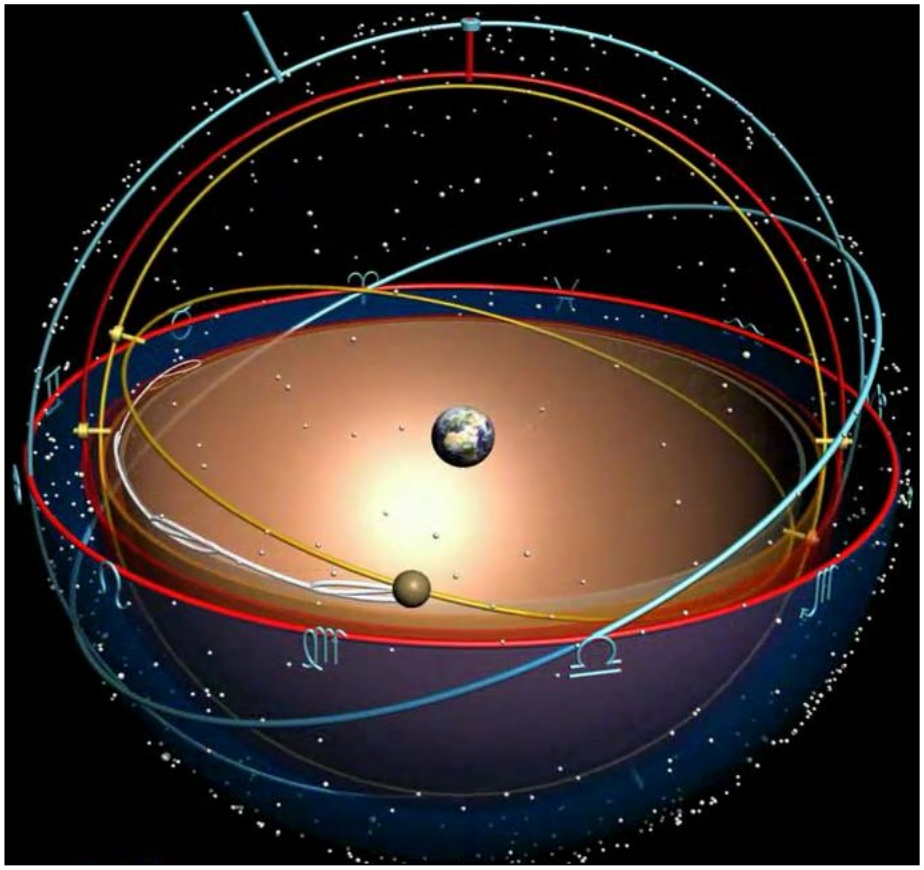

Biografies i Entrevistes

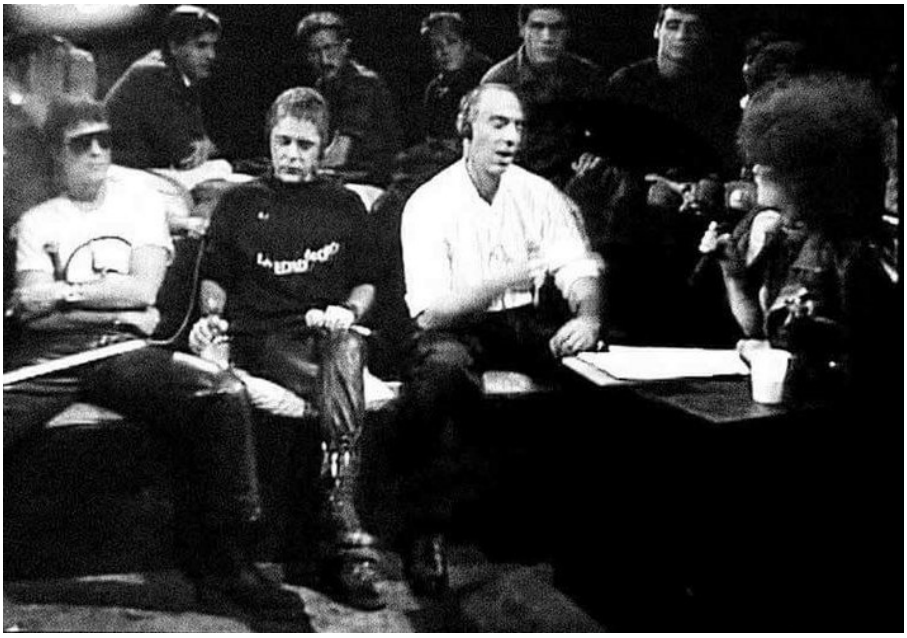

Paloma Chamorro,
en una de les entrevistes històriques del programa de RTVE "La Edad de Oro"

HENRI BERGSON: CONSCIÈNCIA, TEMPS i DURACIÓ

Milton Santos

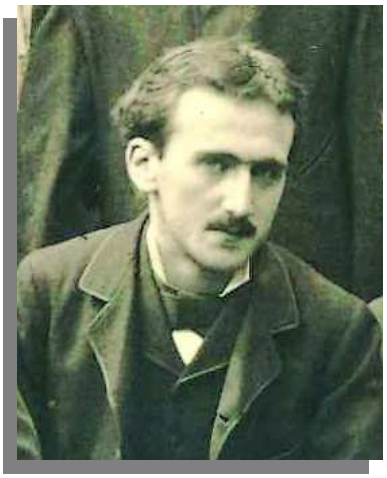

Fill de família hebrea, Henri Bergson nasqué a París l'any 1859 i traspassà el 1941, en plena ocupació nazi de la capital francesa. Exercí de professor en el prestigiós Col·legi de França, i va ser guardonat amb el Premi Nobel de Literatura l'any 1928. La filosofia de Bergson pren l'evolució de les espècies com un procés pel qual al llarg del temps es desenvolupen i combinen armoniosament la consciència i la matèria. Per al pensador francès la realitat és, per tant, duració temporal real. I el lloc on aquesta temporalitat es fa manifesta és, precisament, en la consciència humana.

La fusió de consciència i temps és, per a Bergson, el punt on es manifesta la veritable experiència del viure. Una experiència que no es concebuda com una aproximació externa al món material, als objectes, sinó com una captació de la realitat des de dintre d'ella mateixa. En el fons, el que ens diu Henri Bergson té bastanta relació amb la cèlebre màxima metafisica de George Berkeley: *esse est percipi o percipere* –«ser és percebre o ser percebut.»– O el que és el mateix: sense consciència no hi ha realitat, i el fenomen de la consciència humana és, sens dubte, una experiència, un fruit de l'evolució creadora que té lloc en la dimensió temporal, en la duració.

En aquesta línia, Henri Bergson considera que la intuició, és a dir, la captació directa de la realitat per part de l'enteniment, sense la mediació del raonament, és el mètode que ens permet entendre la pròpia realitat des de dins. Nosaltres no som un observador extern, trascendent de l'experiència vital que ens envolta. Formem part d'ella, i només tenint això present i interpretant la realitat per la via de la ment activa podrem arribar a entendre-la. La intuició acompanya doncs, interiorment, el procés temporal de duració de la realitat mateixa. Per aquesta confluència entre intuició i

duració pot explicar-se que Bergson proposés el rebuig de la intel·ligència descarnada, del raonament fred i abstracte, constructor de conceptes analítics que poc tenen a veure amb l'experiència humana de la vida. A la vida se la sent, se la intuieix, més que no pas se la pensa. La veritable intel·ligència és l'experiència de la vida mateixa. Aquesta apologia de la intuició davant el raonament lògic, pur i dur, no significa que Bergson estigués en contra del concepte, sinó que ell creu que prèviament a l'elaboració del concepte per part de l'enteniment cal passar pel fenomen intuitiu, per la captació directa; cal experimentar, "sentir" la realitat en el temps, abans de "pensar la realitat" fora del temps.

Dos assaijos de Bergson exposen aquestes idees, *Matèria i memòria* (1896), on proposa la continuitat absoluta que existeix entre la consciència i la matèria, i *L'evolució creadora* (1907), on el concepte de "duració" es proposa com la clau per entendre el procés de l'existència de la consciència i la matèria en el temps. En un tercer assaig, titulat *Les dues fonts de la moral i la religió* (1932), el filòsof francés aplica la seva ontologia en els camps de la religió i de la moral, dues disciplines que ell no considera com un simple producte creat per la societat, a mode de mecanisme de control i regulació, sinó com un camí que pot seguir un doble recorregut: el que recorren aquells que des d'una postura passiva compleixen amb els dogmes religiosos i les normes morals associades d'una manera merament rutinària; i aquells altres que, com és el cas dels místics, viuen l'experiència del contacte amb l'Absolut des d'una visió activa, creadora de realitat. Aquesta és la visió de Bergson.

Bibliografia.- BERGSON, Henry: *Materia y memoria*. Edició a càrrec de Patricio Peñalver. Madrid: Hermeneia, 2021

- NAVARRO, J.M. & CALVO, T.: *Historia de la Filosofía*. Madrid: Anaya, 1980.

***

LA NARRATIVA BREU DE RUDYARD KIPLING

Jordi Puigdomènech

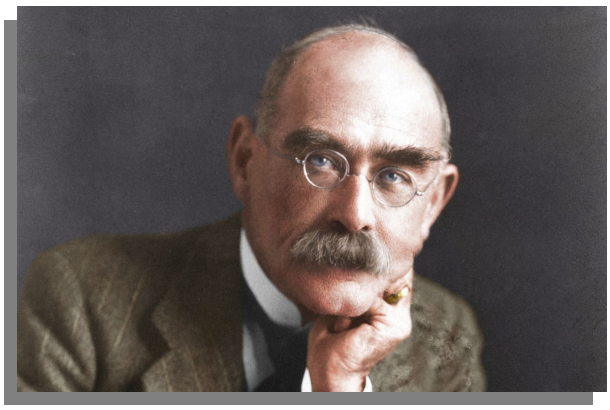

Nascut a Bombay l'any 1865, fill d'una família de colons anglesos instalats a l'Índia, Rudyard Kipling va viure intensament i en primera persona l'experiència del mestisatge Orient-Occident. A l'edat de cinc anys els seus pares van enviar-lo a estudiar a Anglaterra, on va sentir-se un més un estranger, tot i pertànyer a un antic llinatge britànic, que no pas al país adoptiu de la seva família. El petit Rudyard se sentia més indi que no pas anglès. Malgrat aquest sentiment, tampoc podia apagar del tot la flama de la sang, tal i com ell mateix ho expressà de forma ben gràfica en retornar a casa: «Anglaterra és el més fascinador dels països estrangers que he visitat, tot i que podria calificar la meva estada allí com una experiència trista.»

Premi Nobel de Literatura l'any 1907, Rudyard Kipling és conegut arreu del món per dues novel·les que han estat adaptades al cinema en diverses versions, la major part d'elles molt populars: *El llibre de la selva* (1894) i *Kim* (1901). Però Kipling va iniciarse en la literatura com escriptor de contes; uns relats breus d'ambientació exòtica, com les novel·les esmentades, però amb uns continguts més arriscats, alguns d'ells extrets d'antigues llegendes i mites orientals. En un principi els contes de Kipling no van gaudir de gaire èxit, trigant molts anys en ser publicats més enllà de la seva Índia natal, però finalment han estat reconeguts en la seva veritable vàlua.

Malgrat el tardà reconeixement, no hi ha dubte de que relats com *L'estigma de la bèstia* (1891) o *Al final de la travesia* (1891) mereixen estar entre els millors de tots els temps, tal i com va expressar un altre geni de les lletres, Jorge Luis Borges. Tant ell com molts altres crítics i escriptors consideren Kipling l'inventor del monòleg interior dins la literatura contemporània. Valguin, a mode de testimoni de l'admiració que despertà

entre molts dels seus col·legues, les paraules de George Orwell, autor de les inoblidables *“1984”*, “*Rebel·lió a la granja”* i “*Homenatge a Catalunya*”:

«Kipling es troba en la peculiar posició d'haver estat un exemple durant cinquanta anys. Després va venir una altra època i els gustos van canviar: tots aquells que es consideraven a si mateixos com “intel·ligents” el van menysprear. Al cap del temps, però, tots els seus detractors suposadament “intel·ligents” han estat oblidats, però Kipling continua estant aquí».

Com no podia ser d'una altra manera –i com bé assenyala Lluís Salvador, prologuista de l'antologia de contes de Kipling de l'Editorial Laertes– en la seva narrativa breu «Rudyard Kiplin escriu sobre l'Índia, la seva Índia, allà on l'home blanc era un gra de sorra que sura en un mar incomprensible i on els déus occidentals perden el seu poder.» Aquest és, precisament, el tema central de *L'estigma de la bèstia,* el conte que obre aquesta antologia, on un militar anglès destinat a les colònies hindús blasfema ofensivament contra una divinitat local, a conseqüència del qual es objecte d'una maledicció. La conclusió que cal estreure de la història l'exposa l'escriptor anglès, ja en les primeres pàgines del relat: «Respecta els seguidors dels altres déus: mai no se sap quan pots necessitar un amic.» Kipling traspassà a Londres, l'any 1936.

***

Esports

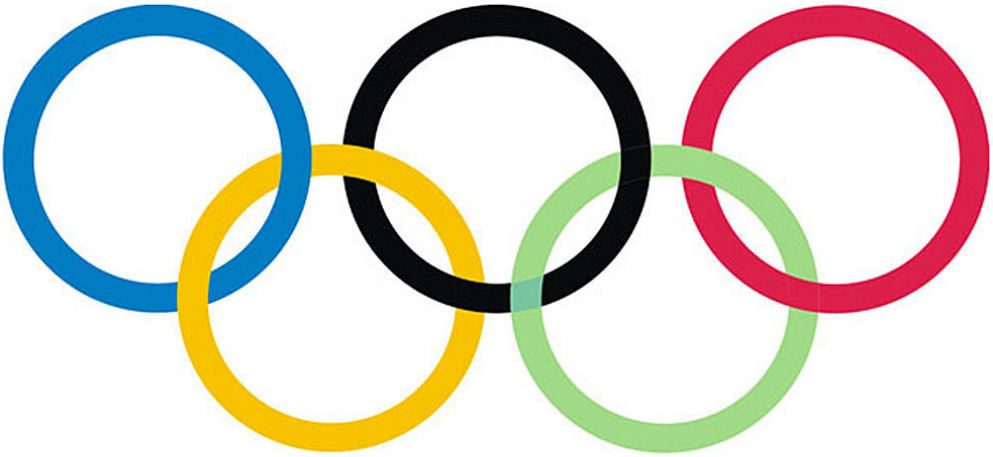

L'ORIGEN DELS MUNDIALS DE FUTBOL

Àlex Rodríguez

L'any 1928 la Federació Internacional de Futbol Associació –FIFA– va prendre la decisió d'organitzar un torneig internacional de futbol a nivell mundial. Els organitzadors del Jocs Olímpics de 1932 a Los Ángeles no havien previst incloure el futbol com a part del programa, a causa de la baixa popularitat d'aquest l'esport als Estats Units. La FIFA i el COI –Comité Olímpic Internacional– també van estar en desacord sobre la necessitat de què els jugadors dels equips participants fossin amateurs, és a dir, no professionals, per la qual cosa es va eliminar el futbol dels Jocs Olímpics de Los Ángeles.

Jules Rimet, aleshores president de la FIFA, va començar a organitzar llavors la primera edició de la Copa Mundial de futbol, a fi de compensar l'absència d'aquest esport a les olimpíades. La FIFA va nomenar Uruguai com el país amfitrió del primer certamen. Les nacions seleccionades van ser convidades a enviar un equip, però l'elecció d'Uruguai com a seu del Mundial va significar un viatge llarg i costós a través de l'Oceà Atlàntic per a les seleccions europees. Per aquesta raó cap país europeu no es va comprometre a enviar un equip fins a dos mesos abans de l'inici de la competició, amb la incertesa que això comportava per als organitzadors. Rimet finalment va persuadir les seleccions de Bèlgica, França, Romania i Iugoslàvia perquè realitzessin el viatge. Així, en total van participar tretze nacions: set d'Amèrica del Sud, quatre d'Europa i dos d'Amèrica del Nord.

Lucient Laurent, primer golejador

Bert Patenaude, autor del primer *hat-trick*

Els primers dos partits de la Copa del Món es van dur a terme simultàniament, i van ser guanyats per les seleccions de França (victòria 4–1 a Mèxic) i dels Estats Units (victòria 3–0 davant Bèlgica). El primer gol de la història dels Mundials va ser anotat per Lucien Laurent, davanter de la selecció francesa. Quatre dies després Bert Patenaude, golejador dels Estats Units, va aconseguir el primer *hat-trick* de la història de la Copa del Món en la victòria per 3-0 dels nord-americans contra el Paraguai. A la final, la selecció de l'Uruguai va derrotar l'Argentina per 4–2 davant d'una multitud de 93.000 persones a Montevideo, per convertir-se d'aquesta manera en la primera selecció guanyadora d'una Copa Mundial.

El Mundial de Fútbol del 1934 va ser organitzat per Itàlia, i va esdevenir el primer campionat en incloure una etapa prèvia de classificació. Setze equips es van classificar per al torneig, nombre fix que es mantindria fins l'any 1982. La selecció d'Uruguai, amfitrions i campions de l'edició de 1930, estaven molestos per l'escassa assistència europea a la seva Copa del Món, així que van decidir boicotejar el Mundial de 1934 a Itàlia. Bolívia i Paraguai també van estar absents, cosa que va permetre a Argentina i Brasil avançar a les finals sense haver de jugar cap partit de classificació. Egipte es va convertir en el primer equip africà a competir, però va perdre davant Hongria a la primera ronda. Itàlia va guanyar el torneig, convertint-se en el primer equip europeu a fer-ho.

El Campionat del Món de futbol de 1938 també es va dur a terme a Europa, per a gran consternació de molts sud-americans, i un cop més amb el boicot d'Uruguai i Argentina. Per primera vegada Itàlia, el campió defensor del títol, així com el país amfitrió de la nova edició, França, ambdós van obtenir la classificació automàtica. Després d'un partit de *play-off* contra Letònia, Àustria s'havia classificat oficialment per al torneig, però a causa de l'Anschluss a l'abril de 1938 amb Alemanya, la selecció nacional austríaca es va retirar, i alguns jugadors austríacs es van agregar al combinat alemany.

El lloc vacant d'Àustria va ser ofert a Anglaterra, però els anglesos van declinar. Això va deixar el torneig amb quinze nacions competint. Per primera vegada els amfitrions –França– no van guanyar el torneig, ja que Itàlia va retenir el títol en superar a Hongria a la final. El davanter polonès Ernest Willimowski es va convertir en el primer jugador a marcar quatre gols en un joc de la Copa del Món durant la derrota per 6 a 5 de Polònia contra el Brasil. El seu rècord va ser igualat posteriorment per altres jugadors, i superat a la Copa Mundial de 1994.

***

Cartell oficial del primer Mundial, celebrat a l'Uruguai l'any 1930

LA COPA KORAĆ DE BÀSKET

Albert Huertas

El vistós trofeu que s'atorgava al club campió de la Korać

La Copa Korać de bàsquet fou una competició esportiva d'equips europeus de bàsquet creada la temporada 1971-72. De caràcter anual, estava organitzada per la FIBA Europa. Històricament la Copa Korać era la tercera competició europea de bàsquet per a clubs després de la Copa d'Europa i la Recopa, al igual que passava en el futbol europeu. La Korać era, per tant, l'equivalent a la Copa de la UEFA en futbol.

El trofeu rebé el nom del jugador iugoslau Radivoj Korać, un dels millors esportistes iugoslaus de la història, que morí en accident de trànsit el 2 de juny de 1969 quan es trobava en el millor moment de la seva carrera i militava en el club Petrarca Basket Padova italià. La darrera temporada de la seva vida, la 1968-69, Radivoj Korać va proclamar-se màxim anotador de la lliga italiana, amb un total de 581 punts transformats. Cal tenir en compte que aleshores a totes les competicions que es jugaven a Europa el partit es dividia en dos períodes –no en quatre, com actualment– i no existia la línia de 3.25 metres. És a dir, no podien transformar-se llançaments de tres punts.

Com era habitual a la època, els dominadors de la Copa Korać de bàsquet foren els clubs italians, iugoslaus i francesos, destacant el Pallacanestro Cantú amb quatre títols. El Club Joventut Badalona va assolir-ne dos, els anys 1981 i 1990; i el Futbol Club Barcelona dos més, les temporades 1986-87 i 1998-99. Per la seva part, el Real Madrid va conquerir un únic trofeu, el de l'any 1988, en un històric i trepidant partit amb la Cibona de Zagreb de Dražen Petrović, qui l'any següent fitxaria precisament pel club blanc. La darrera edició de la Copa Korać de bàsquet es realitzà la temporada 2001-02, després que la FIBA Europa reorganitzés les competicions europees. Fou substituïda per la Copa ULEB.

Joe Galvin, Manel Comas i altres dos jugadors del Joventut de Badalona celebren al vestidor la història victòria davant el Carrera de Venezia

***

EXISTEIX 'L'ADN BARÇA'?

Eric Monclús i Àlex Rodríguez

Més que un club. Així, amb aquest lema --on el FC Barcelona diu ser una entitat que va més enllà de les institucions tradicionals dedicades a l'esport-- és com l'entitat barcelonina es presenta al món, i no només a l'univers futbolístic, com una marca reconeguda i amb una identitat pròpia. El Barça és més que els títols que ha guanyat al llarg de la seva història i més que els trofeus que encara estiguin per arribar. El club blaugrana té un estil de joc propi i uns valors humans que són més importants que aconseguir la victòria a qualsevol preu. En definitiva, el Barça és una escola de vida perquè té com a objectiu formar persones a través de l'esport. Aquestes senyes d'identitat han configurat l'anomenat 'ADN Barça', un estil de joc i una manera d'entendre el futbol i l'esport que va més enllà de l'entreteniment, per esdevenir una filosofia, una forma peculiar d'afrontar el futbol i la vida.

Inspirat en el programa docent de La Masia, l'escola de futbol del Barça, cadascuna de les *Barça Academy* que hi ha arreu del món té un director que ha estat vinculat prèviament al club, i sap el què l'entitat vol transmetre a la resta del món. El model formatiu està inspirat a La Masia i té clar el camí que cal seguir: l'Escola del FC Barcelona: trenta dos equips formats per nens i nenes de 6 a 12 anys, que entrenen dos cops per setmana als voltants de l'estadi Johann Cruyff, als que s'hi sumen els divuit equips que formen part de les sessions de perfeccionament –amb edat fins als catorze anys--. Aquest projecte també és una pedrera per als entrenadors, ja que molts d'ells acaben liderant les *Barça Academy* de tot el món. L'estil de joc, element fonamental en la formació de La Masia i en les acadèmies i campus del FC Barcelona, és la base de l'anomenat 'ADN Barça':

1ª/ Futbol ofensiu, d'atac, principalment amb una disposició al camp d'un 3-4-3, que és transformable en un 4-3-3 si el context ho requereix.

2ª/ Joc de posició (cada jugador sap on ha d'ubicar-se en cada moment).

3ª/ Combinacions i triangulacions al primer toc.

4ª/ El mig-centre constitueix l'eix central del sistema, i per tant en tot moment es mou per les rodalies del cercle central del camp de joc.

5ª/ Dos extrems enganyats a la banda, amb molta velocitat i resolució de cara al gol.

6ª/ Un 'fals 9', és a dir, un davanter centre amb molta mobilitat i amb capacitat per obrir espais per a les diagonals que puguin traçar els extrems.

Bé, i ara bé la pregunta: existeix realment aquest estil anomenat 'ADN Barça', o no és més que un invent de la premsa esportiva? Segons el periodista Josep Pedrerol, de l'espai televisiu *El chiringuito de jugones*, l'ADN Barça no existeix com a tal concepte: "*El ADN Barça no existe; es un estilo que marcó Cruyff y se acaba sin los mejores*".

Té raó Josep Pedrerol? Sense bons jugadors --entenent per 'bons jugadors' *cracks* estrangers de qualitat internacional-- és possible practicar el joc de toc i precisió que va dissenyar en Johann Cruyff? Podrà Xavi Hernández posar en pràctica aquest concepte només amb una base de jugadors de La Masia, però sense una gran quantitat de diners per poder invertir-la en jugadors forans? En futures entregues provarem de donar resposta a aquests interrogants.

***

AGENDA CULTURAL

MUSEU DE LA XOCOLATA

Alguna vegada has vist un Museu de la Xocolata? A què esperes? Compra ja la teva entrada per gaudir d'aquest peculiar Museu de la Xocolata a Barcelona, i queda't mut en descobrir les escultures que han estat realitzades amb aquesta delícia. Barcelona va ser el port d'origen per a la distribució de la xocolata. Per això, aquesta ciutat està tan vinculada amb aquest producte. Al Museu de la Xocolata no només podràs aprendre tota la història sobre aquest producte, també podràs provar-ho. Un pla per fer turisme a Barcelona completament divertit, que podràs gaudir en companyia de tota la família. Les entrades pel Museu de la Xocolata de Barcelona tenen un preu des de 6 euros. Carrer del Comerç, 36, 08003 Barcelona, España.

https://www.ticketea.com/venues/museum-xocolata/

MUSEU DE BADALONA

Descubreix la ciutat romana de *Baetulo* i gaudeix d'exposicions interessants i de prestigi al Museu de Badalona. La tasca del Museu consisteix a recollir, conservar, investigar i difondre els objectes relacionats amb el municipi que siguin representatius de diferents períodes i aspectes de la seva història i del seu art. El Museu exerceix també les tasques de vigília i protecció del Patrimoni històric de Badalona, que comprèn els immobles i objectes mobles d'interès artístic, històric i paleontològic, arqueològic, etnogràfic, científic o tècnic, patrimoni documental i bibliogràfic, i els jaciments i zones arqueològiques. Així mateix porta a terme les excavacions arqueològiques a la ciutat i el seu territori, i conserva els fons que en procedeixen, la majoria d'època romana, pertanyents a la ciutat de Baetulo (l'actual Badalona), declarada Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN) per la Generalitat de Catalunya l'any 1995. D'altra banda, el Museu gestiona també l'Arxiu Històric de la Ciutat de Badalona (AHBDN) i l'Hemeroteca Local. Horaris: de dimarts a dissabte de 10 a 14 h i de 17 a 20 h; diumenges i festius de 10 a 14 h. Plaça de l'Assemblea de Catalunya, 1, 08911 Badalona. Tel. (34) 933 841 750.

http://www.museudebadalona.cat

CASA MUSEU GAUDÍ DE BARCELONA

Descobreix la Casa Museu Gaudí, ubicada dins del Park Güell de Barcelona, i coneix una de las vivendes del famós Antoni Gaudí, el seus mobles i la decoració interior d'aquesta Casa Museu. Entra a la Casa Museu Gaudí per descobrir la vida i la feina de l'arquitecte català a través dels mobles i altres objectes que va dissenyar. Observa mobles fantasiosos i objectes d'art dissenyats per l'arquitecte. Descobreix com és la decoració de la casa en què Gaudí va passar els darrers últims 20 anys de la seva vida. La casa va ser construïda sota el comandament de Gaudí, i en ella, es pot observar la seva influència en la façana rosa o en les escultures del jardí. A l'interior, tot recorda a Gaudí, els mobles que va dibuixar, els dibuixos i Obres d'Art. La casa es preserva com en l'època en què Gaudí l'ocupava. Antoni Gaudí s'ha convertit en una de les persones més apreciades de la cultura catalana. És conegut principalment per la seva arquitectura, però durant la seva carrera, va dissenyar també mobles, objectes i jardins. La casa ens dóna una percepció de com era l'artesania catalana durant el modernisme. Aquesta Casa Museu va obrir les seves portes al públic el 1952, 100 anys després del naixement de Gaudí. Si ets amant de la trajectòria de Gaudí, i vols conèixer més sobre la seva personalitat i talent, no et perdis la visita de la Casa Museu Gaudí. Les entrades per veure la Casa Museu Gaudí, dins el Park Güell, tenen un cost des de 5,50 euros. Coneix un dels edificis més importants que acull el Park Güell, i descobreix com era el lloc on va viure Antoni Gaudí.

https://www.ticketea.com/entradas/visita-casa-museo-gaudi-barcelona

TALLERS DE TEATRE AL ZORRILLA DE BADALONA

Els tallers del Teatre Zorrilla tenen com a objectiu principal l'ensenyament i la promoció de les arts escèniques a través de la formació d'actors i actrius. Per dur-los a terme es compta amb un col·lectiu de mestres de gran professionalitat, que transmeten als alumnes els seus coneixements tècnics i pràctics en el terreny de la interpretació, la dicció i la preparació corporal. Els tallers s'organitzen per a grups de totes les edats i nivells, a partir de 10 anys i sense límit d'edat. El preu és de 45 euros mensuals, amb una matrícula de 20 euros. El seu calendari es el del curs escolar. Per més informació us podeu posar en contacte amb el telèfon 93 384 40 22, o enviar un correu a l'adreça info@teatrezorrilla.cat. Teatre Zorrilla: c/ Sant Miquel, 54. Badalona.

http://www.teatrezorrilla.cat/tallers

FILMOTECA DE CATALUNYA

La Filmoteca de Catalunya promou la difusió de la cultura cinematogràfica a través de projeccions de films clàssics de tots els temps, i també del cinema d'autor i l'exploració de nous llenguatges audiovisuals contemporanis. Un altre dels seus objectius és la formació de nous públics cinematogràfics. Per un preu molt ajustat podréu gaudir de les millors pel·lícules de tots els temps. A les 11 hs. del matí es programa una sessió especial per a escoles i instituts. Plaça Salvador Seguí, 1-9, 08001 Barcelona.Tel.: 935 671 070.

http://www.filmoteca.cat/web/la-filmoteca

ESTIMA EL CINEMA! ESTIMA EL MALDÀ!

En el Cinema Maldà donem una segona oportunitat a les millors pel·lícules del cinema internacional. Gaudeix de la nostra cartelera en Barcelona i descobreix les nostres maratons a un preu molt especial. La mateixa entrada és vàlida per a tantes pel·lícules com vulguis en el mateix dia. El primer i el tercer dissabte de cada mes pel matí tenim "Maldanins", sessió de cinema matinal per a pares i mares amb nens i nadons. Si ets un bon cinèfil, no renunciis a allò que més t'agrada! Recordem que amb el preu d'una entrada podeu accedir a la projecció de totes les pel·lícules que es programen al llarg del dia, ja siguin en sessió de tarda o sessió de nit.

Estem a Barcelona, en el carrer del Pi, nº 5. Telefon: 933 019 350. No passeu calor! Consulteu la programació refrescant i estiuenca a:

www.cinemamalda.com

***

FRÓNESIS

CRÈDITS

Administrador: Francisco Sánchez Morales

Directora: Cati Romero

Editor: Jordi Puigdomènech López

Redactors/es: Nerea Alonso, Yessica Calle, Víctor Cruz, Mario Gutiérrez, Pau Jaramillo, Marta Marín, Judith Ramiro, Ricardo Rodríguez-Farge

Consell de redacció: David Amorin, Juan Carlos Balmori, Roser Gutiérrez, Àngels Jurado, Marta López Prats, Lucas Lucero, Antonio Peñas, Emmanuel Prats, Cati Romero, Pasqual Romero, José Sellés, Núria Solé

Personal d'administració: Sònia Escudero, Carmen Pallarés, Dolors Jordán, Ismael López, Loli Pulido

Assessorament editorial: Centre d'Investigacions Film-història (Universitat de Barcelona). **www.filmhistoria.org**

Revista cultural del **Centre d'Estudis Joan Maragall**

Contacte: **jordi.puigdomenech@joanmaragall.com**

Frónesis